

УДК 347.12

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.89.1.61>

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СТОРІН ДОГОВОРУ ПРО НАДАННЯ ЦИФРОВОГО КОНТЕНТУ

Улінець І.О.

*аспірант кафедри цивільно-правової політики,
права інтелектуальної власності та інновацій
Національного юридичного університету
ім. Ярослава Мудрого
ORCID: 0009-0005-2636-4958*

Улінець І.О. Відповідальність сторін договору про надання цифрового контенту.

Визначено необхідність дослідження особливостей відповідальності сторін договору про надання цифрового контенту, у тому числі, аспектів відшкодування шкоди. Встановлено що таке цивільно-правова відповідальність, її функціональна спрямованість та вплив на виконання особами своїх зобов'язань. Розглянуто сутність договору як основного інструмента врегулювання різноманітних правовідносин. Зазначено, що цифровий контент за своєю правовою природою віднесений цивільним законодавством до специфічного виду речей – цифрових речей. Водночас, відзначено приналежність цифрового контенту до інформаційних правовідносин та зв'язку його з інформацією як нематеріальним благом. Укладання договорів, пов'язаних із створенням, наданням та використанням цифрового контенту певним чином регулюється спеціальним законодавством, у якому визначається основи договорів, їх предмети, істотні умови та особливості. Досліджено положення щодо притягнення особи до відповідальності за невиконання договору, а також у чому може полягати таке невиконання. Визначено, що договір буде вважатися виконаним належним чином, якщо буде відповідати регламентованим Законом об'єктивним та суб'єктивним критеріям, а також вимозі про безперешкодну інтеграцію цифрового контенту, що надається, у цифрове середовище. Вказано, що неотримання споживачем цифрового контенту може нести певні фінансові наслідки, не лише у вигляді реальних збитків, а й у вигляді упущеної вигоди. Розглянуто принцип відповідальності продавця за збитки у споживчих договорах згідно національного та європейського законодавства і визначено, що він є важливим елементом договорів, пов'язаних із створенням, наданням та використанням цифрового контенту. Встановлено, що спеціальним законодавством визначається можливість закріплення у договорі умов непритягнення осіб до відповідальності, а, у випадку, невиконання умов договору – можливості відмови від договору. Підкреслено, що відмова від договору не є досконалим правовим наслідком порушення зобов'язання, так як буде собою повернення сплачених сум, але залишить споживача не задоволеним, що виявиться у погіршенні ділової репутації виконавця.

Ключові слова: договір, цифровий контент, цифрові послуги, сторони, відповідальність, відшкодування шкоди, постачання, виконавець, споживач, правовідносини.

Ulinets I.O. Responsibility of the parties to the agreement on the provision of digital content.

The need to study the specifics of the liability of the parties to a contract for the provision of digital content, including aspects of compensation for damages, has been identified. The nature of civil liability, its functional orientation, and its impact on the performance of obligations by individuals have been established. The essence of a contract as the main instrument for regulating various legal relations has been considered. It is noted that digital content, by its legal nature, is classified by civil law as a specific type of property – digital property. At the same time, it is noted that digital content belongs to information legal relations and is connected with information as an intangible asset. The conclusion of contracts related to the creation, provision, and use of digital content is regulated in a certain way by special legislation, which defines the basis of contracts, their subjects, essential conditions, and features. The provisions on holding a person liable for breach of contract are examined, as well as what such a breach may consist

of. It has been determined that a contract will be considered properly performed if it meets the objective and subjective criteria regulated by law, as well as the requirement for the unimpeded integration of the digital content provided into the digital environment. It is stated that failure to receive digital content by the consumer may have certain financial consequences, not only in the form of actual losses, but also in the form of lost profits. The principle of seller liability for damages in consumer contracts under national and European legislation is considered, and it is determined that it is an important element of contracts related to the creation, provision, and use of digital content. It has been established that special legislation determines the possibility of stipulating in the contract conditions for not holding persons liable and, in the event of non-fulfillment of the terms of the contract, the possibility of withdrawing from the contract. It is emphasized that withdrawal from the contract is not a perfect legal consequence of a breach of obligation, as it will result in the return of the amounts paid, but will leave the consumer dissatisfied, which will result in a deterioration of the contractor's business reputation.

Key words: contract, digital content, digital services, parties, liability, compensation for damages, supply, contractor, consumer, legal relations.

Постановка проблеми. Сьогодні використання цифрових технологій у повсякденному житті є не примусом, а, навпаки, необхідністю, оскільки сучасні передові розробки допомагають зекономити безцінні людські, матеріальні та темпоральні ресурси. З появою цифрового середовища надання багатьох послуг чи виконання робіт стає швидшим, економнішим та простішим. Окремі програми чи застосунки дозволяють прорахувати ризики діяльності, визначити потрібні складові та показати майбутній результат. Те саме стосується і споживання цифрового контенту, який пришвидшує надання доступу до певної інформації, дозволяє обмінюватися знаннями без використання паперових носіїв, а також втілює в собі різноманітний розважальний елемент.

Водночас, у правовому аспекті не всі питання, пов'язані із наданням чи використанням цифрового контенту, врегульовані законодавцем. Особливо, зважаючи на той факт, що суспільні відносини є динамічними. Правовідносини, пов'язані зі створенням цифрових даних, видозмінюються. У держави як гаранта прав і свобод виникає нове завдання: забезпечити захист прав споживачів цифрового контенту у поєднанні із захистом прав інтелектуальної власності виконавців, разом із відповідністю засад збереження конфіденційної персональних даних, у той час як потрібно створити умови для законної, безперешкодної та прозорої роботи ринку цифрових продуктів. Закон України «Про цифровий контент та цифрові послуги» (далі – Закон), що набрав чинності у 2023 році, забезпечує баланс між інтересами компаній та споживачів. Він встановлює прозорі правила гри на цифровому ринку, захищає права клієнтів і стимулює бізнес пропонувати якісні продукти. Для споживачів це – гарантія надійності, а для компаній – можливість зміцнити довіру та конкурентоспроможність [1].

Таким чином, для того, щоб певним чином забезпечити існування та розвитку новітніх технологій в Україні, запровадити нові галузі та напрямки життєдіяльності, необхідно належним чином врегулювати суспільні відносини, що з'являються, встановити певні межі та обмеження здійснення пов'язаних із цим прав осіб, визначити підстави притягнення до відповідальності для уникнення порушення суб'єктивних цивільних прав учасників правовідносин. Щодо цього важливим елементом є закріплення основ юридичної відповідальності. Відтак, юридична відповідальність призводить до певних негативних наслідків для правопорушника, тобто, обмеження майнових, особистих або інших інтересів [2, с. 160]. Проаналізувавши окремі визначення цивільно-правової відповідальності та співвідношення її з теорією деліктних зобов'язань, можна зауважити, що вказані інститути цивільного права так чи інакше формуються навколо однієї мети – відшкодування шкоди або збитків [3, с. 27-28]. Тому, враховуючи функціональність цивільно-правової відповідальності, а саме – її компенсаційну спрямованість, необхідно розглянути основні аспекти відповідальності, у тому числі, особливості відшкодування шкоди через невиконання договору про надання цифрового контенту.

Метою статті є визначення особливостей притягнення сторін договірних правовідносин у сфері цифрового контенту до відповідальності за порушення умов договору.

Стан опрацювання проблематики. Проблема відповідальності сторін договору про надання цифрового контенту є малодослідженою у вітчизняній доктрині цивільного права. В той же час, цілий ряд науковців займалися дослідженням пов'язаної проблематики. Серед них: Комарницька І., Мілаш В., Сліпченко А., Стахира Г., Трофименко Д., Ханик-Посполітак Р. та інші.

Виклад основного матеріалу. Для гармонійної безперешкодної діяльності будь-яких суб'єктів цивільних правовідносин окрім визначення переліку прав та можливостей, які особа може здійснювати або набувати, необхідно також встановити обов'язки та санкції за їх недотримання.

Цивільно-правова відповідальність – це покладення на правопорушника згідно закону невиконаних правових наслідків, що виявляються у позбавленні певних прав чи заміні невиконаного обов'язку новим, або в приєднанні до невиконаного обов'язку нового додаткового обов'язку [2, с. 160].

Цивільно-правова відповідальність як вид юридичної відповідальності має на меті відновлення порушеного стану потерпілої сторони шляхом відшкодування шкоди. Таким чином, виконується компенсаційна (відновлювальна) функція, яка поєднується з виховною та каральною. Адже визначальною ознакою настання цивільно-правової відповідальності є, так би мовити, покарання того, хто завдав шкоди, через виникнення в нього обов'язку понести невиконані майнові наслідки, тобто певні зобов'язання з відшкодування шкоди. Це сприяє попередженню вчинення ним таких діянь у майбутньому та чинить виховний вплив на інших осіб [3, с. 28]. Тобто, важливим аспектом у виконанні договорів є стимул недопущення ситуацій, у яких потрібно буде відшкодовувати шкоду, завдану особі, тобто нести несприятливі наслідки.

Враховуючи вищевказане, первинно на порушника покладається обов'язок компенсувати завдану шкоду, а вже потім нести додаткові наслідки у вигляді виховного характеру, а саме – засудження суспільством, небажання продовжувати партнерство, тощо. Водночас, ці додаткові наслідки можуть вплинути на подальшу діяльність особи, її ділову репутацію.

Якщо вести мову про надання цифрового контенту, то окрім позитивних моментів, які можуть отримати сторони – виконавець та споживач за договором, вони повинні нести певні обов'язки щодо дотримання умов договору та непорушення прав один одного. Тому, крім визначення можливості отримання певних даних, їх споживання та використання споживачем, що поєднується із отриманням плати за це виконавцеві, варто визначити моменти відповідальності за недотримання умов договору.

Для врегулювання різноманітних правовідносин, встановлення певних обмежень здійснення тих чи інших прав, визначення переліку обов'язків у правовому полі використовується такий інструмент як договір. Договір є підставою для певних правомірних дій з боку сторін, що мають намір встановити, змінити чи припинити певні права та обов'язки [4, с. 151]. Будь-який цивільно-правовий договір є двостороннім (багатостороннім) зобов'язанням – правовідношенням, яке спричиняє виникнення взаємних прав та обов'язків.

Відтак, для запобігання виникненню різноманітних ситуацій, сторони договірних правовідносин закріплюють у договорі межі здійснення прав, встановлюють обмеження, а також роблять чітку вказівку на той обсяг відповідальності і санкції за порушення, які будуть нести сторони у випадку недотримання положень зобов'язання.

Коли йдеться про договір про надання цифрового контенту, то варто вказати на те, що він також є цивільно-правовим з огляду на відсутність публічного інтересу [5, с. 151].

Це означає, що хоч держава може виступити споживачем, та вона бере участь безпосередньо чи через органи державної влади або місцевого самоврядування на засадах рівності. Вступаючи у цивільні відносини, держава в особі уповноважених нею суб'єктів бере на себе зобов'язання дотримуватися засад юридичної рівності, вільного волевиявлення, майнової самостійності, які деталізуються в окремих принципах цивільного права, зокрема, неприпустимості свавільного втручання у сферу особистого життя, неприпустимості примусового позбавлення права власності, крім випадків, встановлених законами України, свободи договору та підприємницької діяльності, не забороненої законом, судовий захист цивільних прав та законних інтересів, справедливості, розумності та добросовісності [6, с. 247].

Не виключенням є і цивільно-правовий договір про надання цифрового контенту. Такий договір є новим у правовому полі України, не зовсім досліджений науковцями, проте широко відомий у практичному застосуванні, особливо, зважаючи на цифровізацію усіх сфер життєдіяльності.

Під час цифровізації тих чи інших послуг відбувається створення чи надання цифрового контенту, що, так само, вимагає законодавчого регулювання для безперешкодного здійснення прав та обов'язків учасників правовідносин, пов'язаних з використанням цифрового контенту, а також захисту їх прав та інтересів [7, с. 292].

На відміну від інформації, яка є нематеріальним благом, цифровий контент залежно від критеріїв чи сфери застосування та внутрішнього наповнення може відноситися як до цифрових речей, так і до нематеріальних благ [8, с. 97].

Необхідно зазначити, що укладання договору про надання цифрового контенту певним чином регулюється спеціальним Законом, який був прийнятий для імплементації європейського законодавства, зокрема Директиви 2019/770. З положень Закону можна зробити висновки про істотні умови договору, серед яких є складний предмет, а саме – відповідність цифрового контенту. Така відповідність диктується ч. 1 ст. 4 Закону, згідно якої виконавець надає або зобов'язується надати цифровий контент та/або цифрову послугу, що відповідають вимогам статей 5-7 цього Закону, без шкоди для третіх осіб, права яких визначені статтею 8 цього Закону. Відтак, ст.ст. 5-7 Закону встановлюють об'єктивні та суб'єктивні критерії, а також вимогу про безперешкодну інтеграцію у цифрове середовище [9].

Тобто для того, щоб договір вважався виконаним належним чином, найперше цифровий контент повинен відповідати вказаним вище вимогам. Далі – дотримання інших умов договору, які можуть бути різними: це строки, різноманітні права та обов'язки, ціна, ті умови, які визначені Законом або з яких сторони дійшли згоди. Їх дотримання посприяє виконанню договору і унеможливить появу претензій та притягнення до відповідальності.

Варто вказати, що окрім мір відповідальності, сторони у договір також закріплюють застереження щодо непритягнення до відповідальності за певних умов. Наприклад, згідно ч. 3 ст. 6 Закону у разі нездійснення споживачем інсталяції наданих виконавцем оновлень протягом розумного строку виконавець не несе відповідальності за недоліки цифрового контенту, які виникли в результаті відсутності відповідного оновлення програмного забезпечення [9].

Однак, окремі статті у Законі присвячені безпосередньо відповідальності та правовим наслідкам невиконання договору. Так, наприклад, згідно ч. 1 ст. 11 Закону у разі ненадання виконавцем цифрового контенту та/або цифрової послуги відповідно до статті 3 цього Закону споживач має право вимагати надання таких цифрового контенту та/або цифрової послуги. Також у разі ненадання виконавцем цифрового контенту та/або цифрової послуги протягом додатково погодженого сторонами строку, а якщо такий строк не погоджено - протягом розумного строку, споживач має право відмовитися від договору [9].

Проте, враховуючи, що зазвичай особа, яка не отримала бажаного результату від домовленості, тобто на її користь не виконана робота чи не надана конкретна послуга, звертається до контрагента про те, щоб договір був виконаний, оскільки вона потребує задовольнити свої вимоги.

Лише відмови від договору є недостатньо, так як під наданням цифрового контенту зазвичай криється певний рекламний контракт чи промо-акції, розповсюдження певної інформації, тощо. Наприклад, у прокат виходить фільм, а після його показу в кінотеатрах, у соцмережах випускають рекламну кампанію, що скоро цей фільм з'явиться на окремих майданчиках, де можна буде його переглянути за певну плату, а також пропонують сплатити наперед, щоб одними з перших отримати доступ в день релізу. Водночас, через певну затримку вчасно не вдалося надати доступ до цифрового контенту, що порушило права споживачів. У цьому випадку, відмова від договору буде супроводжуватися поверненням сплачених сум, але залишить споживача не задоволеним, що виявиться у погіршенні ділової репутації виконавця.

Згідно з п. 61 Директиви ЄС 2019/771 принцип відповідальності продавця за збитки є істотним елементом договорів купівлі-продажу. Споживачі повинні мати право вимагати відшкодування будь-якої шкоди, спричиненої порушенням продавцем цієї Директиви, у тому числі збитків, заподіяних внаслідок невідповідності. Таке відшкодування повинне забезпечити споживачу якомога краще становище, в якому він опинився б, якби товари відповідали договору. Оскільки існування такого права на відшкодування збитків уже забезпечено в усіх державах-членах, ця Директива не повинна обмежувати національні норми, що стосуються відшкодування споживачам шкоди, спричиненої порушенням таких норм. Держави-члени також повинні мати право вільно регулювати право споживачів на відшкодування в ситуаціях, коли ремонт або заміна спричиняли значні незручності або були виконані із затримками [10]. Чому тут йдеться про договір купівлі-продажу, а не надання (чи постачання), тому що така Директива вказує на можливість продажу цифрових товарів, які, у свою чергу, втілюються через цифровий контент. Це можуть бути електронні книги, музика, аудіокниги, фото, відео, тощо.

Разом з тим, неотримання споживачем цифрового контенту може нести певні фінансові наслідки, не лише у вигляді реальних збитків, а, скоріше всього, у вигляді упущеної вигоди. Наприклад, коли певні сервіси надають цифровий контент з можливістю отримання доступу до нього і поширення його на інших майданчиках для популяризації (свого роду, так би мовити, суборенда).

Водночас, якщо первинний виконавець не надасть цьому споживачеві певний контент у визначений час, то цей споживач, що трансформується у інших правовідносинах у виконавця, не надасть іншому споживачеві той цифровий контент і втратить певну вигоду.

Таким чином, враховуючи компенсаційний характер цивільно-правової відповідальності, виходячи із загальних положень про зобов'язання, а саме – ст. 611 ЦК України, особа має право на відшкодування збитків та моральної шкоди, які вона понесла через невиконання чи неналежне виконання зобов'язання іншою стороною [11].

Право на відшкодування шкоди закріплено в більшості актів ЄС у сфері договірної права, як-от Директиви та Регламенти, які теж певною мірою можна розглядати як уніфіковані акти [12, с. 105]. Наприклад, Директивою 2019/770, яка безпосередньо стосується цифрового контенту, визначено, що принцип відповідальності продавця за збитки є важливим елементом договорів на постачання цифрового контенту або цифрових послуг. Тому споживач повинен мати право вимагати компенсації за шкоду, завдану невідповідністю або ненаданням цифрового контенту чи цифрової послуги. Компенсація повинна максимально поставити споживача в становище, в якому він би перебував, якби цифровий контент або цифрова послуга були належним чином надані та відповідали вимогам. Оскільки таке право на відшкодування збитків вже існує в усіх державах-членах, ця Директива повинна діяти без шкоди для національних правил щодо компенсації споживачам шкоди, завданої внаслідок порушення цих правил [13].

Водночас, у зарубіжній літературі науковці погоджуються із тим, що Директива залишає за національним законодавством право визначати, за яких умов споживач може вимагати відшкодування збитків на додаток до існуючих засобів правового захисту [14, с. 144], оскільки неможливо передбачити та уніфікувати для кожної держави універсальні способи захисту. Щодо цього, у положенні ч. 10 ст. 3 зазначено, що ця Директива не впливає на свободу держав-членів регулювати аспекти загального договірної права, такі як правила щодо укладання, дійсності, недійсності або наслідків договорів, включаючи наслідки розірвання договору, якщо вони не регулюються цією Директивою, або право на відшкодування збитків [13].

Висновки. Отже, на підставі вищезазначеного, можна стверджувати, що окремі аспекти, пов'язані із покладенням на порушника певної відповідальності визначаються як у Законі, які є загальними і обов'язковими для всіх учасників досліджуваних правовідносин, а також можуть встановлюватися у договорі за погодженням обох сторін. Договір буде вважатися виконаним належним чином, якщо буде відповідати регламентованим Законом об'єктивним та суб'єктивним критеріям, а також вимозі про безперешкодну інтеграцію цифрового контенту, що надається, у цифрове середовище. Водночас, сторони у договорі можуть закріпити умови непритягнення осіб до відповідальності. Положеннями європейського законодавства закріплюється принцип відшкодування збитків, а також принцип національного врегулювання спорів, пов'язаних із наданням цифрового контенту. Це означає, що держави-члени можуть на власний розсуд встановлювати окремі аспекти відповідальності, а також визначати підстави притягнення осіб до відповідальності, зокрема, щодо відшкодування шкоди.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про цифровий контент та цифрові послуги: що потрібно знати у 2025 році? Juscutum. URL: <https://www.juscutum.com/news/pro-cifroviy-kontent-ta-cifrovi-poslugi-u-2025-roci-shcho-varto-znati>.
2. Комарницька І.І., Буцяк М. Поняття, ознаки та види цивільно-правової відповідальності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 2 С. 159–162.
3. Парій М. О. Відшкодування шкоди чи компенсація збитків, завданих війною: цивільно-правовий аспект. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2024. 105(2 (Part 2)). С. 26-39.
4. Святошнюк С. С. Поняття договору як одна із теоретичних основ правового регулювання надання фінансових послуг. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*, Серія:Право. 2022. № 69. С. 150–155.
5. Раїмов Р.І., Пасічник А.В. Особливості публічного інтересу. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. № 2. С. 150–153.
6. Гнатів О.М. Окремі аспекти правового регулювання цивільних правовідносин за участю держави. *Проблеми цивільного права та процесу: Тези доповідей учасників науково-практичної конференції, присвяченої світлій пам'яті О.А. Пушкіна*. Харків, 2017 С. 247-248.

7. Улінець І.О. Правове регулювання цифрового контенту у медичній сфері. *Проблеми вдосконалення приватноправових механізмів набуття, передачі, здійснення та захисту суб'єктивних цивільних та сімейних прав у сучасних умовах*: матеріали наук.-практ. конф., присвяч. пам'яті проф. Ч.Н. Азімова (м. Харків, 13 груд. 2024 р.) / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, Каф. цив.-прав. політики, права інтелект. власності та інновацій, Каф. цив. права; за підтримки Ін-ту правотворчості та наук.-прав. експертиз НаН України і Всеукр. гром. орг. «Асоц. цивілістів України». Харків: Право, 2025. С. 291–294.
8. Улінець І.О. Цифровий контент та інформація як об'єкти цивільних прав. *Право ua*. 2024. № 4. С. 93–98.
9. Про цифровий контент та цифрові послуги: Закон України № 3321-IX від 10.08.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3321-20>.
10. Директива ЄС 2019/771 від 20 травня 2019 року про деякі аспекти, що стосуються договорів про продаж товарів, про внесення змін до Регламенту (ЄС) 2017/2394 і Директиви 2009/22/ЄС та про скасування Директиви 1999/44/ЄС. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_026-19.
11. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
12. Ханик-Посполітак Р.Ю. Відшкодування шкоди в цивільному законодавстві: український та європейський підходи. *Наукові записки НаУКМА*. 2016. Том 181. Юридичні науки. С. 103–106.
13. Directive (EU) 2019/770 of the European Parliament and of the Council of 20 May 2019 on certain aspects concerning contracts for the supply of digital content and digital services. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32019L0770>.
14. Gool V., Anaïs E.& M. The New Consumer Sales Directive 2019/771 and Sustainable Consumption: Critical Analysis. *Journal of European Consumer and Market Law (EuCML)*. 2021. P. 136–147.